

ئەم خولەي پەرلەمان دەتوانیت ياسای نەوت و گاز لە عێراق پەسەند بکات؟

03-10-2022

نووسەرەکان

مەحمود بابان

کورتە : دەرکردنی ياسای نەوت و گاز لە عێراق چەندە بۆ یەکلادکردنەوهی پرسی بودجە و چۆنیەتی بەرپۆهبردنی پیشەسازی نەوت و گاز بۆ هەریمی کوردستان گرنگە، دوو هیندەش بۆ حکومەتی عێراق گرنگترە، چونکە ئیستا بە لیکدانەوهی بەندەکانی دەستوور و دەرکردنی بریار ئەم کەرته بەرپۆهدهبریت، لەکاتییدا بەپیی داتاکانی وەزارەتی دارایی عێراق سەرچاوهی دابینکردنی 96% داهاتی دەولەت پێکدههینیت.

برپاره له م رۇژاندا كۆبوونهوهی په رلهمانی عیراق له باره هی هه لئزاردنی سه رۆككومار و پښكهینانی حكومهتی داهاتوو له لایه ن چوارچنوهی هاوئاښه نگی و هاوپه یمانه نوښه كانی بكریت. ته وهره سه ره كیبه كانی وهك رښكه و تنی هه ریمی كوردستان له گه ل [به غدا له باره ی](#) "ماده ی 140 و ده ركردنی یاسای نهوت و گاز له عیراق"، له نیو رښكه و تنی لایه نه كوردیبه كان و سونه و شیعه كانی به شدار له پښكهینانی حكومهتی داهاتوو جښكیركراوه.

ده ركردنی یاسای نهوت و گاز له عیراق چه نده بو په كلاكردنه وهی پرسی بودجه و چوښه تی به رنوه بردنی پښشه سازی نهوت و گاز بو هه ریمی كوردستان گرنه، دوو هینده ش بو حكومهتی عیراق گرنه، چونكه ئیستا به لښكانه وهی به نده كانی ده ستور و ده ركردنی برپار ئه م كه رته به رنوه ده بریت، له كاتیكدا به پنی داتاكانی وه زاره تی دارایی عیراق [سه رچاوه ی دابینكردنی 96% داهاتی ده ولت](#) پښكه هیښت.

له راستیدا، ئه گه ری ده ركردنی یاسای نهوت و گاز له م خوله ی په رلهمانی عیراق هه نگاویکی گه وره یه، چونكه خه ریکه سالیکی ته مه نی ته واو ده كات، به لأم هیشتا حكومه تی نو ی پښكه هاووه! رښكه و تنی پښشه وخته له سه ر ده ركردنی یاسا یاخود هه رشیوازیکی دیکه ی رښكه و تن چ له نیوخوی لایه نه عیراقیبه كان یاخود له نیوان لایه نه عیراقیبه كان و هه ریمی كوردستان له سه ر پرسی نهوت و گاز و به شه بودجه ی هه ریمی كوردستان كراوه و ده شكړیت، به لأم جښه جښكردن و جښه جښه كردنی رښكه و تنامه كه ش به وشیاوزه ی هه بووه له دوو ده به ی رابردوودا بوخوی چیرۆكیکی دیکه به!

لیره دا و به كورتي هه لوهسته له سه ر ورده كاریبه كانی ده رفعت و له مه ره كانی به رده م ده ركردنی یاسای نهوت و گاز له عیراق ده كه بن، و فوكووسی سه ره كیش ده خه ینه سه ر دوو پرسی سه ره کی له باره ی ئه م یاسایه وه، په كه میان ئایا چ یاسایه ك په سه ند ده كړیت؟ ره شنووسی پروژه یاسای 2007 و سالانی دواتر دوو باره گفتموگۆ له سه ر ده كړیت و هه موارده كړیته وه یاخود پروژه یاسایه کی نو ی ئاماده ده كړیت؟ دووهمیشیان ئه م خوله ی په رله مان ده توانیت پروژه یاسایه کی وهك نهوت و گاز ده ربكات، كه وا نهك ته نیا هه ریمی كوردستان له سه ر ئیش و برپاره جیاوازه كانی وه زاره تی نهوت، دادگای فیدرالی و بگره وه زاره تی دارایی عیراقیش له باره ی به شه بودجه، پښشه سازی نهوت و گازی هه ریمی كوردستان دوو ده خاته وه، به لكوو ئه و پشویبه ی ئیستاش به هو ی هه لوه شانده وه ی یاسای كۆمپانیكانی نیشتمانی نهوتی عیراق له لایه ن دادگای فیدرالی لاده بات كه تووشی پښشه سازی نهوت و گازی عیراق بووه. چونكه ئیستا خوینده وه بو بنه ما ده ستورویبه كان، برپاره كانی دادگا و یاسا ده ركراوه كان په یوه ست به نهوت و گاز ده كړیت، هه ربویش [وه زیری نهوتی عیراق](#) "دوابین برپاری دادگای فیدرالی له باره ی یاسای نهوت و گازی هه ریمی كوردستان به [دادپه روه رانه](#) ده زانیت، به لأم برپاری هه مان دادگا له باره ی هه لوه شانده وه ی كۆمپانیای نیشتمانی نهوت به [راچله كانیك](#) بو كه شی یاسای پښشه سازی نهوتی عیراق" داده نیت!

پښجه م خولی په رله مان و پروژه یاسای نهوت و گاز له عیراق

خولی پښجه می په رلهمانی عیراق تووشی ئالینگاریبه کی گه وره ی نیوخوی لایه نه شیعیبه كان بووه ته وه به شیوه یه ك كه متر له ده رۆژیکی ماوه یه ك سال به سه ر هه لئزاردنیدا تیپه ریت، به لأم تاوه كو ئیستا نه نیوانیوه هه نگاوه كانی پښكهینانی حكومه تی داهاتوو ته واو بكات. ئه مه ش سه ره رای ئه وه ی له ماوه ی رابردوودا چه ن جارېك له لایه ن خویشانده رانه وه ده ستی به سه ردا گراوه و كاره كانی راگراوه.

ئه م خوله ی په رله مان ماوه یه کی كه متر به به راورد به چوار خوله كه ی پښ خوی له به رده مدایه، ئه ویش به هو ی مملانی نیوخوی شیعه وه، كه سالیکی ته مه نی خوی به بن كار خه ریکه ته واو ده كات و چاوه پروان ده كړیت ئاماده كاری بو هه لئزاردنی پښشه وخته بكات، كه وا ته له پرووی كاته وه ئه م خوله ی په رله مان ماوه یه کی كه متری له به رده مدایه بو راپه راندنی كاره كان و ده ركردنی یاسای نهوت و گاز، كه ماوه ی 15 سال زیاتره له دوا ی په كم ره شنووسی ئاماده كراوه نه تواناوه په سه ند بكریت، هه رچه نده ئه و كات له سه ر ره شنووسی 2007 كۆده نگیبه کی زیاتر له نیوان دوو لایه نه سه ره كیبه كه ی (هه ریمی كوردستان - حكومه تی فیدرالی) [له سه ر ده ركردنی یاسا كه هه بوو](#)، كه به پنی زانیاریبه كان رښكه و تنی كۆتایشی له سه ركراوو، به لأم له به رته وه ی هه ندېك له لایه نه كانی به غدا خو یان له وه دا ده بیینه وه كه ئه م یاسایه ئیمتيازاتی زور به هه ریمی كوردستان ده دات و نیوخوی عیراق له ئالۆزی و مملانیبه کی سه ختی سونه و شیعه دا بوو نه توانرا یاسایه كه له په رله مان په سه ند بكریت.

له پروویه کی دیکه وه، چه ختكدنه وه ی لایه نه كوردیبه كان و عیراقیبه كان، ته نانه ت لایه نه نیوده ولته تیبه كانی ش به تاییه ت ئه مرېكا و ئه وروپا له سه ر ده ركردنی یاسا كه له م خوله دا، ته نیا په یوه ست نیبه به دروستیوونی كیشه كانی به رده م پښشه سازی نهوت و گاز له

هه‌ریمی کوردستان و عێراق، بگه هیندهش په‌یوه‌سته به‌و دۆخه‌ی که ئیستا بازاری وزه هه‌یه‌تی. له‌لایه‌کی دیکه‌وه به‌ره‌و زستانیکی سه‌خت ده‌چین که نه‌ک ته‌نیا له‌وانه‌یه‌ نرخه‌کان به‌رز بن، بگه زنجیره‌ی دابینکردنی وزه‌ش کیشه‌ی تیده‌که‌وێت، که ته‌مه‌ش کیشه‌یه‌کی گه‌ره‌ی بۆ وڵاتی به‌کاره‌ینه‌ری وزه (نه‌وت و گاز) دروستکردوه، له‌سه‌روو هه‌مووشیانوه وڵاتی ته‌وروپا.

هه‌روه‌ها، نه‌وه‌ی ئیستاش ده‌بهریت، هه‌رچه‌نده‌ گۆرانکارییه‌کان له‌ عێراق خێران، ته‌نانه‌ت بپاره‌کانیش لاستیکن، به‌لام هه‌وله‌کان به‌و ئاراسته‌یه‌ن له‌م خوله‌ی په‌رله‌مان یاسای نه‌وت و گاز ده‌برکیت، هه‌رچه‌نده‌ نازانیت ئایا ئاراسته‌ی کاره‌کانی ته‌م خوله‌ی په‌رله‌مان به‌ره‌و کوێ ده‌روات، تاوه‌کو بزانیته‌ ورده‌کارییه‌کانی پشت نیوه‌پۆکی پرۆژه یاسایه‌که چیه‌، هه‌ربۆیه‌ش ئاماده‌کردنی ره‌شنووسی پرۆژه یاسایه‌کی نوێ له‌م خوله‌دا ته‌سته‌مه، به‌لام کارکردن له‌سه‌ر ره‌شنووسی پرۆژه‌یاسای سالی 2007، ته‌ویش به‌مه‌رجیک ته‌گه‌ر لایه‌نه عێراقیه‌کان مه‌به‌ستیان بێت ئاسانتره‌ بۆ نه‌وه‌ی په‌سه‌ندبکریته‌.

ده‌ستوو، یاسای نه‌وت و گازی هه‌ریمی کوردستان و، به‌رپۆه‌بردنی سه‌رچاوه سرووشتییه‌کان له‌ عێراق

له‌ [ده‌ستوو، عێراق](#) دوو ماده‌ه تایبه‌تکراوه به‌ پرسای نه‌وت و گاز، که ته‌وانیش ماده‌ی 111 و ماده‌ی 112، له‌ ماده‌ی 111 دا هاتوه "نه‌وت و گاز موڵکی سه‌رجه‌م خه‌لکی عێراقن له‌ هه‌موو هه‌ریم و پارێزگاگاندا". هه‌روه‌ها، له‌ ماده‌ی 112 شدا هاتوه "حکومه‌تی فیدرالی له‌گه‌ل هه‌ریم و پارێزگا به‌ره‌مه‌ینه‌ره‌کانی نه‌وت و گازدا کێلگه‌کانی ئیستا به‌رپۆه‌ده‌بات به‌ مه‌رجیک داهاته‌کانیان به‌شیه‌یه‌کی دادپه‌روه‌ر و به‌پنی دابه‌شبوونی دانیشتوان له‌سه‌رجه‌م پارچه‌کانی وڵادا دابه‌شکریته‌ له‌گه‌ل دیاریکردنی پشتک بۆ ماوه‌یه‌ک بۆ ته‌و هه‌ریمه‌ زانیلیکه‌وتوانه‌ی که رژیمی پێشوو بیه‌شی کردوون".

به‌پنی بگه‌ی دووه‌می ته‌و ماده‌یه، حکومه‌تی فیدرالی و حکومه‌تی هه‌ریمه‌کان و پارێزگا به‌ره‌مه‌ینه‌ره‌کان به‌یه‌که‌وه کار بۆ دارپشتنی سیاسه‌تی ستراتیژی پێویست بۆ به‌ره‌و پێشبردنی سامانی نه‌وت و گاز ده‌که‌ن به‌جۆریک که بیه‌ته‌ مایه‌ی ده‌ستخستنی زۆرتین سوود و که‌لک بۆ گه‌لی عێراق ته‌ویش به‌ پشتبسته‌ستن به‌ نوێترین ته‌کنیکی به‌ماکانی بازار و هاندانی وه‌به‌ره‌ئیان. هه‌روه‌ها، له‌ ماده‌ی دیکه‌ی ده‌ستوو عێراق هاتوه، که بیره‌ نه‌وته‌کان به‌هاوبه‌شی به‌رپۆه‌ده‌برین له‌ ئیوانیاندا.

ته‌مه‌ش له‌کاتی‌دا، پێشتر له‌ نیوان نوێنه‌رانی هه‌ریمی کوردستان و ته‌یاد عه‌لاوی، سه‌رۆکه‌زیرانی پێشووتری عێراق به‌ ئاماده‌بوونی زالمای خه‌لیزاد ریکه‌وتنیک له‌نیوان هه‌ولێر و به‌غدا کراوه تاوه‌کوو ده‌رچوونی یاسای نه‌وت و گاز، هه‌ریمی کوردستان ئازاده له‌ به‌ره‌مه‌ئیان و فرۆشتنی نه‌وته‌که‌ی.

مانگی ئاداری 2007، حکومه‌تی عێراق به‌ فه‌رمی پرۆژه یاسای نه‌وت و گازی ئاراسته‌ی ته‌نجومه‌نی نوێنه‌رانی عێراق کرد، به‌لام له‌ دوا‌ی 15 سال تاوه‌کو ئیستا به‌هۆی مملانی سیاسی نه‌توانراوه‌ خوینده‌وه‌ی کوتایی بۆ بکریته‌ سه‌ره‌رای ته‌وه‌ی چه‌ندین جار و له‌ چه‌ندین خولی په‌رله‌مان هه‌مان ره‌شنووس و ره‌شنووسی دیکه‌ش گۆرانکاری و دانوستاندنی له‌باره‌وه‌کراوه‌.

له‌ لایه‌کی دیکه‌وه، [هه‌ریمی کوردستان که‌رتی سامانه سرووشتییه‌کان](#) (نه‌وت، گاز و کازاگان) له‌ به‌رپۆه‌بردن، ده‌ره‌ئیان، به‌ بازارکردن، فرۆشتن و کوک‌ردنه‌وه‌ی داهاته‌کان، به‌پنی سن یاسا به‌رپۆه‌ده‌بات* [1]، که ته‌وانیش یاسای وه‌زاره‌تی سامانه سرووشتییه‌کان، یاسای نه‌وت و گاز، یاسای سندوقی داهاته‌کان.

له‌ راستیدا، ده‌رکردنی یاساکی په‌یوه‌سته به‌ به‌رپۆه‌بردنی پێشه‌سازی نه‌وت و گاز له‌ هه‌ریمی کوردستان په‌یوه‌سته بووه به‌ نه‌بوونی یاسای نه‌وت و گاز له‌ عێراق، چونکه له‌دوا‌ی ده‌رنه‌کردنی یاسای نه‌وت و گاز له‌ عێراق له‌دوا‌ی ته‌و هه‌موو هه‌وله‌ی [ئیداره‌ی ته‌میریکا له‌سه‌رده‌می یۆش دا](#) بۆ ده‌رکردنی یاسا ته‌نجامیدا، یاسا ته‌نه‌کرا. هه‌ریمی کوردستان یاساکی په‌یوه‌سته به‌ به‌رپۆه‌بردنی ته‌م که‌رتی ده‌رکردوه، که ته‌مه‌ش هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ ریکه‌وتنی له‌سه‌رکراوه، به‌لام به‌هۆی گۆرانکارییه‌کان له‌ هاوکیشه‌کانی به‌رپۆه‌بردنی ده‌وله‌ت له‌ عێراق و به‌تایبه‌تیش له‌نیو شیععه‌کادا وایکردوه که ته‌م پرسه ئاراسته‌یه‌کی دیکه وه‌برگریته‌ و سالانه چیرۆکی ده‌سته‌سه‌راگرتن پێشه‌سازی نه‌وت و گاز، داها‌تی نه‌وت و گاز، به‌شه بودجه‌ی هه‌ریمی کوردستان دووباره‌ بیه‌ته‌وه‌.

ره‌شنووسی پرۆژه یاسای 2007 یاخود یاسایه‌کی نوێ؟

له‌ سالی 2007 دا له‌دوا‌ی هه‌ولیکی زۆری ته‌میریکیه‌کان بۆ زیک‌ردنه‌وه‌ی لایه‌نه عێراقیه‌کان و کوردیه‌کان ره‌شنووسیکی یاسای نه‌وت و

گاز ئاماده‌کرا، هەرچه‌نده لایه‌نه‌کان له‌سه‌ری نه‌گه‌یشتنه رێککه‌وتنی کۆتایی و تاوه‌کو ئیستاش نه‌بووه‌ته یاسا. هه‌روه‌ها، [له‌ماوه‌ی چوار خولی رابردووی به‌رله‌ماندا چوار جار](#) وه‌زاره‌تی نه‌وتی عێراق و لیژنه‌ په‌یوه‌نده‌داره‌کانی ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران پرۆژه‌یاسایان ره‌وانه‌ی به‌رله‌مان کردووه، به‌لام هه‌ر چوار جاره‌که ئێدراره‌ته‌وه بۆ وه‌زاره‌تی نه‌وت و نه‌توانراوه په‌سه‌ندبکریت.

له رابردوودا، چوار ره‌شنووس یاخود چوار جۆری جیاوازی پرۆژه یاسای نه‌وت و گاز له له‌لایه‌ن به‌رله‌مانی عێراق و وه‌زاره‌تی نه‌وتی عێراقه‌وه ئاماده‌کراوه، که په‌که‌میان له سالی 2007 پێشکێشکرا به‌لام له‌به‌ر نه‌بوونی ته‌وافوقی سیاسی نیوخودی (شیعه‌کان) ئه‌و پرۆژه‌یاسایه به هه‌لواسراوی مایه‌وه، دووهم پرۆژه له‌لایه‌ن لیژنه‌ی نه‌وت و وزه‌ی به‌رله‌مانی عێراقه‌وه پێشکێشکرا، پرۆژه‌ی سییه‌میش له‌سالی 2011 له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی عێراقه‌وه ئێدرایه به‌رله‌مان و سالی 2019 وه‌زاره‌تی نه‌وتی عێراق پرۆژه یاسایه‌کی نوێ نارد به‌رله‌مان، به‌لام تاوه‌کو ئیستا هه‌یچکامیان له به‌رله‌مان په‌سه‌ند نه‌کراوه.

ئێستا باس له رێککه‌وتنیکی نوێ و چاره‌سه‌کردنی پرسای نه‌وت و گاز له‌م خوله‌ی به‌رله‌مان له‌نیوان لایه‌نه کوردیه‌یه‌کان و لایه‌نه عێراقیه‌یه‌کان (شیعه) ده‌کریت، ئه‌ویش به مه‌رجیک پێویستی به ئێراوه‌ی به‌هێزی شیعه‌کان و گۆرانکاری به‌سه‌ر عه‌قلیه‌تی شێوازی به‌رپه‌رده‌ی سامانه سرووشتیه‌یه‌کان له عێراق هاتبێت ئه‌گینا چیرۆکه‌کانی پێشوو دووباره ده‌بێته‌وه.

هه‌روه‌ها، له‌خوله‌کانی پێشوو به‌رله‌مانی عێراق، نیگه‌رانییه‌کانی هه‌ولێر و به‌غدا له ده‌ر نه‌کردنی [یاسای نه‌وت و گاز](#) به‌هۆی ئه‌م خالانه‌ی خواره‌وه بووه:

- خاوه‌نداریتی و به‌رپه‌رده‌ی سه‌رچاوه‌کان (نه‌وت و گاز).
- هاوبه‌شیکردنی هیز یاخود دابه‌شکردنی ده‌سه‌لات له‌نیوان هه‌ولێر و به‌غدا.
- کۆنترۆڵکردن و کۆکردنه‌وه‌ی داها‌تی سه‌رچاوه سرووشتیه‌یه‌کان (نه‌وت و گاز).
- چۆنیه‌تی به‌رپه‌رده‌ی به‌ره‌مه‌یانی نه‌وت له‌ئێستا و گه‌ران و به‌ره‌مه‌یانی نه‌وت له داها‌توودا.

له‌و چوار ره‌شنووسه یاخود چوار جۆره جیاوازه‌ی یاسای نه‌وت و گازی عێراق چ له لایه‌ن به‌رله‌مان یاخود له‌لایه‌ن وه‌زاره‌تی نه‌وت و حکومه‌ت و لیژنه‌ی نه‌وت و وزه‌ی به‌رله‌مانی عێراق ئاماده‌کرا بێت نه‌توانراوه کۆده‌نگی له‌سه‌ر ئه‌و خالانه بکریت، هه‌رچه‌نده هه‌ریمی کوردستان به ره‌شنووسی 2007 ره‌زامه‌ندبووه، به‌لام به‌رده‌وام گۆرانکارییه‌کان له ره‌شنووسی پرۆژه‌یاساکان یاخود ره‌شنووسی نوێ به ئاراسته‌کردنی کۆنترۆڵکردنی زیاتری ئه‌و چوار بنه‌مایه‌ی سه‌ره‌وه‌یه له ده‌ستی حکومه‌تی فیدرالی نه‌وه‌کو هاوبه‌شیکردن بۆیه دانوستاندنه‌کان و رێککه‌وتنی پێشوه‌خته‌ش بێ ئه‌نجام بووه. هه‌ر رێککه‌وتنیک نه‌توانبێت دانیایی و لیکتیگه‌یشتن له‌سه‌ر ئه‌و چوار خاله دروو‌ستبکات ئه‌وا پرۆژه‌یاسای نه‌وت و گاز په‌سه‌ند نا‌کریت یاخود به‌بێ کورد تێده‌په‌ریندريت.

داها‌تووی سکا‌لا یاسایه‌ کۆن و نوێیه‌کانی وه‌زاره‌تی نه‌وت و حکومه‌تی عێراق له‌سه‌ر پێشه‌سازی نه‌وت و گازی هه‌ریمی کوردستان

هه‌نگاوه یاسایه‌کانی حکومه‌تی فیدرالی و به‌تایبه‌تیش [بیراری دادگای بالای فیدرالی له 15 ی شوباتی 2022](#) وه‌ گه‌وره‌ترین مه‌ترسی بۆ سه‌ر پێشه‌سازی نه‌وت و گازی هه‌ریمی کوردستان دروستکرد و نادانیایه‌یه‌کی گه‌وره و سه‌ختیه‌کی زۆری بۆ کارکردنی کۆمپانیا ئێوده‌وله‌تیه‌کانیش هێنا به‌ ئاراوه، هه‌رچه‌نده له 2013 وه‌ هه‌وله‌کانی حکومه‌تی ناوه‌ندی له‌رووی یاسایه‌وه له‌دژی ئه‌م که‌رتیه‌ی هه‌ریمی کوردستان به‌رده‌وامه.

به‌که‌م [هه‌وله‌کان یاخود هه‌نگاوه یاسایه‌کانی حکومه‌تی عێراق](#) له دژی پێشه‌سازی نه‌وت و گازی هه‌ریمی کوردستان له ئایاری 2014 دا بووه، به‌هۆی هه‌ناردنه‌کردنی نه‌وتی هه‌ریمی کوردستان و دوا‌بین هه‌ول و بپاریش له‌لایه‌ن [کۆمپانیا‌ی به‌ بازارکردنی نه‌وتی عێراق سو‌مۆ یوو](#)، که کپارانی نه‌وتی هه‌ریمی کوردستان ئاگادارکرده‌وه که‌وا نه‌وتی هه‌ریمی کوردستان نه‌کرێ! له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا و به‌ته‌نیا له ئه‌مسالدا و له‌دوای بپاره‌که‌ی دادگای فیدرالی، وه‌زاره‌تی نه‌وتی عێراق و به‌تایبه‌تیش وه‌زیری نه‌وت هه‌وله‌کانیان له‌دژی کارکردنی کۆمپانیا نه‌وتیه‌یه‌کان له هه‌ریمی کوردستان خستوه‌ته‌گه‌ر.

هه‌روه‌ها، ئه‌وه‌ی جێگه‌ی سه‌رنجه له‌باره‌ی بپاره‌ یاسایه‌کان و رێنماییه‌کان و هه‌وله‌کانی حکومه‌تی عێراق بۆ کۆنترۆڵکردن یاخود په‌که‌ستنی کاری کۆمپانیا ئێوده‌وله‌تیه‌یه‌کان له کێلگه‌ نه‌وتیه‌یه‌کانی هه‌ریمی کوردستان ده‌رکه‌وتنی دیوه سیاسییه‌که‌ی پشت ئه‌م بپارانه‌یه، بۆ نموونه له‌ماوه‌ی رابردوودا به‌هۆی هاوبه‌یمانه سیاسییه‌کان له عێراق دا، به‌تایبه‌تیش له نیوان لایه‌نه به‌شداره‌کان ده‌رکردنی بپاره‌کان و به‌دواداچوونی جێبه‌جێکردنی یاسای له‌نیوخۆ و ده‌روه‌ به‌ره‌وه‌پێشچوونی گه‌وره‌ی به‌خۆوه‌ بینی، به‌لام دوا‌ی

گۆپانکاری له هاوچهپمانیهکان له نیوان هه مان لایه نی سیاسی له عێراق ئیستا باس له تێپه راندنی کیشهکان و ده رکردنی یاسای نهوت و گاز و ته نانهت چاره سه رکردنی پرسه هه لئواسراوه کانی دیکه ش ده کریت.

لێره دا، پێویسته ئه وه له بیر نه که یین که، بریاره کان و هه نگاوه یاساییه کان له دژی پیشه سازی نهوت و گازی هه ریمی کوردستان، که وه ک چه کیکی به هیز له ره فه ی دادگا نیوخوی و نیوده وه له تیه کان خۆلی لیده نیشت، به لام له ناو ناچیت و هه رکاتیک پێویست بوو ئه وا ده هینرته ئاراهه وه ک له زیندوو کردنه وه ی سکالایه کی 2012 له دژی نهوت و گازی هه ریمی کوردستان و ده رکردنی بریاری دادگای فیدرالی له شوبات 2022 دا زۆر به پروونی ده رکهوت، که واته بیده نگبوون یاخود پشتگوییخستنی کاره کانی ئه م سکالا و بریارانه له م قوناخه دا هه ی له راستیه ناگوریت که له وانه یه له داها نوودا سه ره لبدانه وه، هه ربۆیه ش پێویسته هه نگاوه کان هاوته ربیی ده رکردنی یاسای نهوت و گاز له عێراق، هه نگاوه یاساییه کان و پوچه لکردنه وه ی ئه و بریار و سکالایانه ی له دادگا نیوخوی و نیوده وه له تیه کان تۆمارکراوه بخریته به رنامه ی کاره وه.

کو تایی

رێککهوتنی پێشوه خته ی نیوان لایه نه عێراقیه کان (چوارچۆیه ی هاوئا هه نگی) و لایه نه سه ره کییه کانی هه ریمی کوردستان له باره ی حکومه تی نوێ، و هه نگاوه کان له باره ی چاره سه رکردنی کیشه کانی نیوان هه ولێر و به غدا، به تابه تیش کیشه کان له سه ر به رنۆه بردنی نهوت و گاز برده قوناخیکی نوێ و ئیستا باس له ده رکردنی یاسای نهوت و گاز و کو تاییه ئان به چیرۆکی کیشه کانی هه ولێر و به غدا ده کریت.

به پێی ئه زموونی چوار خولی پێشوو، هه روه ها ئاریشه سه ره تاییه نیوخوییه کانی ئه م خوله ش چاره پوانده کریت نه توانریت یاساکه په سه ندبکریت، چونکه ته نیا رێککهوتن له سه ر ده رکردنی یاساکه و چاره سه رکردنی کیشه کان کراوه، نه وه کو رێککهوتن له سه ر بنه ما سه ره کییه کانی پرۆژه ی یاسای نهوت و گاز که ماوه ی 15 سال ناوکی له سه ر شیوازی ئیداره دان هه یه، هه رچه نده پێشنیازی جیاواز و جۆراوجۆر له لایه ن هه ردوولاوه خراوه ته پروو.

له پروویه کی دیکه شه وه، له ماوه ی رابردوودا ده رکهوت که یاساکان و بریاره کان له عێراق نه ک ته نیا کاریگه ربیه کی گه وره ی سیاسی له سه ره و بنده به هاوچه پمانی و رێککهوتنی نیوان لایه نه کان بگه کاریگه ری ولاتانی ناوچه یی به پله ی به که م ئیران، و دواتریش ئه مریکا له سه ره. هه ربۆیه ش ئه و کۆمپانیا نهوتیانه ی که له هه ریمی کوردستان کار ده که ن سه ره پای دروستکردنی ئاسته نگی لۆجیستیک و دارایی بو کاره کانیان به رده وامن له زیادکردنی ئاستی به ره مه ئینانی نهوت و لیدانی بیری نوێ و فراوانکردنی کاره کانیان له کیلگه نهوتیه کان دا.

هه روه ها، رێککهوتنی چه ند رۆژی رابردووی نیوان کورد، سوننه و شیعه به بی (سه در) بو پیکه ئینانی حکومه تی نوێ له عێراق تاراده یه ک کاره کانی بریار و هه نگاوه یاساییه کانی له دزی پیشه سازی نهوت و گازی هه ریمی کوردستان کپکردووه، به لام مه ترسییه کان جیددین و له شوینی خۆیان تاوه کو سکالاکان هه لئه وه شیته وه.

له کو تاید، پێویسته ئاماژه ش به وه بده یین که ئه م خوله ی په رله مانی عێراق ته واو جیاوازه و عێراقیش ته واو بووه ته مه یدان ی سوپرایزه کان، که رۆژانه سوپرایزی گه وره ی سیاسی، ئه منی و ئابووری رووده ات، هه ربۆیه ش ده بیته چاره ی بکه یین و بزانی له م خوله ی په رله ماندا یاسای نهوت و گاز په سه ند ده کریت یاخود هه مان سیناریوی چوار خوولی رابردو دووباره ده بیته وه.

---

^{*}به که م یاسا که بو به رنۆه بردنی نهوتی هه ریمی کوردستان ده رچووه، یاسای ژماره (21) ی سالی 2007 ی یاسای وه زاره تی سامانه سرووشتیه کان

ئه رکی به رنۆه بردنی هه موو که رته کانی تابه ت به سامانه سرووشتیه کان (نهوت، گاز و کانزاکان) له هه ریمی کوردستان ده گریته وه.

یاسای دووه م، یاسای نهوت و گازی هه ریمی کوردستان ژماره (22) ی سالی 2007 ی په رله مانی

ياسايه كي ديكه كه تايبه تمه نده به نهوت و وزه، ياساي ژماره ي (2) ي سالي 2015 ياساي سندوقي
كوردستان بو داهاته نهوت ي و گازييه كان.